

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Johdanto

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia. Esityksessä ehdotetaan, että hoitajavastaanotot tulisivat maksuttomiksi perusterveydenhuollossa ja että poliklinikan antamasta tutkimuksesta ja hoidosta ei enää perittäisi maksuja alaikäisiltä asiakkailta. Mielenterveyspalvelujen maksuttomuutta perusterveydenhuollossa selkiytettäisiin ja tartuntatauteihin liittyvän hoidon, tutkimuksen ja lääkkeiden maksuttomuutta laajennettaisiin tietyiltä osin.

Maksukattoa laajennettaisiin suun terveydenhuollosta, terapiasta, tilapäisestä kotisairaanhoidosta ja tilapäisestä kotisairaalahoidosta sekä tietyistä etäpalveluista perittäviin asiakasmaksuihin. Lisäksi asiakasmaksut, joiden suorittamiseen on myönnetty toimeentulotukea, kerryttäisivät jatkossa maksukattoa.

Pitkäaikaishoidon asiakasmaksut määräytyisivät jatkossakin asiakkaan maksukyvyn mukaan. Jatkuvan ja säännöllisen kotona annettavan palvelun sekä pitkäaikaisten sosiaalihuoltolain nojalla järjestettävien asumispalvelujen asiakasmaksut määräytyisivät yhdenmukaisin perustein, pitkäaikaista tehostettua palveluasumista lukuun ottamatta. Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen laitoshoidon ja pitkäaikaisen perhehoidon asiakasmaksuihin sovellettaisiin pitkälti yhdenmukaisia määräytymisperusteita. Lisäksi säädettäisiin asiakkaalle jätettävästä vähimmäiskäyttövarasta viimeksi mainituissa palveluissa.

Asiakasmaksujen alentamisen ja perimättä jättämisen ensisijaisuutta suhteessa toimeentuloturvaan korostettaisiin. Muutoksenhakua koskevaa sääntelyä selkiytettäisiin ja asiakkaan oikeusturvaa vahvistettaisiin.

Esitys liittyy vuoden 2021 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2021.

Tausta

Hallituksen esityksen valmistelun taustalla on pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma "Osallistava ja osaava Suomi — sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta". Hallitusohjelman mukaan laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992), jäljempänä *asiakasmaksulaki*, uudistetaan tavoitteena hoidon esteiden poistaminen ja terveyden tasa-arvon lisääminen muu muassa maksuttomuutta laajentamalla ja kohtuullistamalla maksuja. Asiakasmaksulain uudistukselle on osoitettu rahoitusta 45 miljoonaa euroa.

Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti poistaa hoidon esteitä ja lisätä terveyden tasa-arvoa. Esitys liittyy osaltaan myös hallitusohjelman kirjaukseen, jonka mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan painopistettä siirretään perustason palveluihin ja ennaltaehkäisevään toimintaan.

Esityksen tavoitteena on parantaa asiakkaiden välistä tasa-arvoa pitkäaikaisista asumispalveluista perittävien asiakasmaksujen suhteen eri puolella maata. Ehdotetulla lailla pyritään myös varmistamaan, että kyseisten palvelujen asiakasmaksut eivät nouse kohtuuttoman suuriksi asiakkaan tuloihin nähden. Lisäksi tavoitteena on yhdenmukaistaa jatkuvan ja säännöllisen kotona annettavan palvelun maksuja ja huolehtia, että maksut vastaisivat nykyistä paremmin palvelutuntien määrää.

Vastausohjeet vastaanottajille

Lausunnot pyydetään jättämään osoitteessa lausuntopalvelu.fi. Lausuntoja voi lähettää myös osoitteeseen kirjaamo@stm.fi. Saatteessa pyydetään mainitsemaan diaarinumerot VN/8392/2019 ja STM079:00/2019.

Kaikki lausunnot ovat julkisia, ja ne julkaistaan lausuntopalvelu.fi-sivustolla ja Hankeikkunassa. Lausuntopyyntö on nähtävissä myös sosiaali- ja terveysministeriön internetsivuilla osoitteessa <http://stm.fi/lausuntopyyntot>

Aikataulu

Lausunnot pyydetään jättämään viimeistään keskiviikkona 1.4.2020.

Valmistelijat

Hallitussihteeri Laura Terho, laura.terho@stm.fi, 0295 163 550 (tavoitettavissa 12.2. ja taas 4.3. alkaen)
Neuvotteleva virkamies Eila Mustonen, eila.mustonen@stm.fi, 0295 163 460

Liitteet:

[Luonnos - HE laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta.pdf](#)

[Utkast - Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården.pdf](#)

[Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta.pdf](#)

[Asiakasmaksulain muutoksen rinnakkaistekstit.pdf](#) - Muutosten rinnakkaistekstit

Lausunnonantajan lausunto

2 a § Maksun periminen / Uttag av avgif

2 b § Päättös maksukyvyn mukaan määräytyvästä maksusta / Beslut om avgift som bestäms enligt betalningsförmågan

3 § Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu / Avgift för oanvänd service

Kannatettava ehdotus säännöksessä ja sen yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetyin edellytyksin (peruuttamatta jättäminen ilman hyväksyttävää syytä, periminen ei ole kohtuutonta, ymmärrettävä tiedottaminen maksun perimisen ehdoista, peruuttamisen tosiasialliset mahdollisuudet).

5 § Maksuttomat terveyspalvelut / Avgiftsfria hälsovårdstjänster

Pykälän 1 kohdan alakohdissa ehdotetaan säädettäväksi palveluista, joista saisi periä maksun. Pykälän 1 alakohdan c yksityiskohtaisten perustelujen (s. 52) mukaan maksun saisi periä terveydenhuollon ammattihenkilön antamasta fysioterapiasta, neuropsykologisesta kuntoutuksesta, psykoterapiasta, ravitsemusterapiasta, jalkahoidosta, puheterapiasta, toimintaterapiasta ja muusta niihin rinnastettavasta toimintakykyä parantavasta ja ylläpitävästä hoidosta. Varsinaisesta säännösehdoituksesta puuttuu kuitenkin maininta psykoterapiasta (s. 95).

Maksukattoa käsittelevässä 6 §:n säännösehdoituksessa (s. 97) ja sen yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 55 – 56) on em. terapialuettelo esitetty samanmuotoisena kuin 5 §:n 1 kohdan alakohdassa c siten, että näissä yhteyksissä ei mainita psykoterapiaa lainkaan.

Mikäli psykoterapia on virheellisesti mainittu 5 §:n 1 kohdan alakohdan c yksityiskohtaisissa perusteluissa, niin riittävä toimenpide on psykoterapian poistaminen perustelutekstistä.

Mikäli tarkoitus on säätää myös psykoterapia maksulliseksi ja samalla maksukattoon sisältyväksi palveluksi, niin tällöin sekä 5 §:n 1 kohdan alakohtaa c että 6 a §:n 2 momentin 6 kohtaa on muutettava siten, että terveydenhuollon ammattihenkilön lisäksi mainitaan myös sosiaalihuollon ammattihenkilöt oikeutettuina käyttämään psykoterapeutin ammattinimikettä terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen 2 a §:n mukaisesti.

Psykoterapia on terapiamuoto, jota voivat antaa myös henkilöt, joilla on terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen (564/1994) 2 a §:n mukainen psykoterapeutin ammattinimikkeen käyttöoikeuteen johtava koulutus. 1.9.2018 voimaan tulleen em.

säännöksen mukaan psykoterapeutin ammattinimikkeen käyttöönoton edellytyksenä on soveltuvan tutkinnon suorittamisen jälkeen ennen psykoterapeuttikoulutuksen aloittamista hankittu vähintään kahden vuoden työkokemus mielenterveyspalveluissa tai sitä vastaavassa tehtävässä ja että ennen psykoterapeuttikoulutusta on suoritettu joko soveltuva ylempi korkeakoulututkinto (esim. YTM, sosiaalityöntekijä) tai soveltuva sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto (esim. sosionomi AMK), johon tulee sisältyä tai sen lisäksi olla suoritettuna yhteensä 30 opintopisteen psykologian tai psykiatrian opinnot tai sairaanhoitajan opistoasteen tutkinto ja tutkinnon lisäksi erikoistuminen psykiatriaan, jos tutkintoon ei ole sisältynyt psykiatrian opintoja taikka muu edellä mainittuja koulutuksia vastaava ulkomailla suoritettu koulutus.

6 a § Maksukatto / Avgiftstak

Ks. 5 §:n kommentit psykoterapian osalta.

Maksukaton laajentaminen sisällyttämällä siihen uusia palvelumuotoja sekä ne asiakasmaksut, joiden suorittamiseen on myönnetty toimeentulotukea, on kannatettavaa.

Säännösehdotuksen 6 momentissa esitetään asiakkaan vastuulle vaatimuksen tekeminen maksukaton (683 euroa) ylittävien maksujen takaisin maksusta eri tilanteissa. 7 momentin mukaan kunta saisi kuitenkin kerätä välttämättömiä tietoja maksukaton täyttymisen seuraamiseksi sekä olisi oikeutettu saamaan palveluntuottajilta välttämättömät maksukattoon liittyvät tiedot.

Asiakkaiden yhdenvertaisuuden näkökulmasta on tarpeen kehittää maksukattojen seurantajärjestelmiä siten, että vastuu maksukaton seurannasta siirtyy jatkossa asiakkailta kunnille.

Erityisesti paljon sosiaali- ja terveyspalveluja käyttävien ihmisten perustoimeentulon turvan sekä heidän tarvitsemiensa sosiaali- ja terveyspalvelujen tosiasiallisen käytön varmistamiseksi tulee osana sosiaaliturvan kokonaisuudistusta selvittää asiakasmaksulain mukaisen maksukaton, lääkekustannusten vuosiomavastuun (lääkekatto) sekä sairausvakuutuslain mukaan korvattavien matkakustannusten (matkakatto) yhdistämistä yhdeksi maksukatoksi.

7 b § Palvelun pitkäaikaisuus / Servicens långvariga karaktär

7 c § Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu / Avgift för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och långvarig sluten vård

Säännöksen 3 momentin mukaan pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen asiakkaan käyttöön ehdotetaan jääväksi vähintään 165 euron käyttövara kuukaudessa. Tällä summalla asiakkaan tulisi maksaa myös mahdollisten kuljetusten omavastuuosuudet, vaatteet, henkilökohtainen hygienia, puhelinkulut ja muut mahdolliset palveluun kuulumattomat kulut. Pitkäaikaisen laitoshoidon asiakkaan käyttövaraksi ehdotetaan vähintään 110 euroa kuukaudessa.

Huolimatta esitysluonnokseen sisältyvistä 11 §:n muutosehdotuksista, joilla tavoitellaan asiakasmaksun alentamisen ja perimättä jättämisen nykyistä aktiivisempaa soveltamista, on vähimmäiskäyttövarojen suuruus alhainen asiakkaiden moninaisiin tarpeisiin nähden erityisesti kun otetaan huomioon 10 b §:n 2 momentin ehdotus 16 vuotta täyttäneen vammaistuen ja eläkettä saavan hoitotuen ottamisesta tulona huomioon maksua määrättäessä.

10 b § *Pitkäaikaisesta tehostetusta palveluasumisesta, pitkäaikaisesta perhehoidosta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta perittävän maksun perusteena olevat tulot / Inkomster som utgör grund för avgiften för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och för långvarig sluten vård*
Ks. 7 c §:n kommentit.

10 c § *Tuloista tehtävät vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa / Avdrag från inkomsterna för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg, långvarig familjevård och långvarig sluten vård*

Esitysluonnoksesta ei käy ilmi otettaisiinko tuloista tehtävänä vähennyksenä huomioon asunto-osakkeen hoitovastikkeen lisäksi mahdollinen velkaosuus asunto-osakeyhtiön lainasta, joka on kuitenkin kiinteä osa asumiskuluja.

10 d § *Tuloista tehtävät erityiset vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa perhehoidossa / Särskilda avdrag från inkomsterna för långvarigt serviceboende med heldygnsomsorg och långvarig familjevård*

Lääkekustannusten (ml. myös muut kuin sairausvakuutuksesta korvattavat lääkevalmisteet) sisällyttäminen tuloista tehtäviin vähennyksiin tukisi asiakkaiden toimeentulon edellytyksiä. Ks. kuitenkin 7 c §:n kommentti vähimmäiskäyttövaran suuruudesta.

10 e § *Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävä maksu / Avgift för fortlöpande och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice*

Säännösehdoituksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan maksun saisi periä myös etäyhteyksien avulla toteutettavasta palvelusta, jonka tulisi sisällöllisesti vastata perinteistä henkilökohtaista palvelua ja jonka tulisi sisältyä asiakassuunnitelmaan.

Laadukkaan, asiakas- ja tietoturvallisen sosiaalihuollon varmistaminen edellyttää, että sosiaalihuollon ammattihenkilöt saavat riittävän ja tarkoituksenmukaisen koulutuksen ja perehdytyksen etäpalvelujen toteuttamiseen ja niiden laadun arvioimiseen yhteistyössä asiakkaiden kanssa. Ammattihenkilöiden ja asiakkaiden tulee myös voida osallistua etäpalvelujen suunnitteluun.

10 f § *Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävän maksun perusteena olevat tulot / Inkomster som utgör grund för avgiften för fortlöpande och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice*

10 g § *Tuloista tehtävät vähennykset jatkuvassa ja säännöllisessä kotona annettavassa palvelussa sekä pitkäaikaisessa asumispalvelussa / Avdrag från inkomsterna för fortgående och regelbunden service i hemmet samt för långvarig boendeservice*

10 h § *Tukipalvelut ja asumispalveluun liittyvät palvelut / Stödtjänster och tjänster i samband med boendeservice*

Säännösehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa ehdotetaan, että maksun saisi periä vain asiakassuunnitelmaan kirjatuihin palveluihin. Maksukäytäntöjen yhdenmukaistamisen varmistamiseksi Talentia esittää tämän linjauksen sisällyttämistä myös pykälätekstiin.

10 i § *Laskennallinen metsätulo / Kalkylerad inkomst av skog*

10 j § *Maksun määrittäminen ja tarkistaminen / Bestämmande och justering av avgift*

10 k § *Palvelun keskeytyksen vaikutus asiakasmaksuun / Hur avbrott i servicen påverkar klientavgiften*

11 § *Maksun alentaminen ja perimättä jättäminen / Nedsättning och eftergift av avgift*

Talentia kannattaa säännösehdotuksen 1 - 3 momenttien säännöksiä, joilla vahvistettaisiin asiakasmaksujen alentamisen ja perimättä jättämisen edellytyksiä sekä näiden toimien ensisijaisuutta suhteessa toimeentulotukeen.

Säännösehdotuksen 4 - 5 momenteissa ehdotetaan perustellusti, että asiakkaalle olisi ennen ensimmäistä palvelutapahtumaa tai sen yhteydessä annettava ymmärrettävällä tavalla henkilökohtaisesti joko suullisesti tai kirjallisesti tieto maksun alentamisesta ja perimättä jättämisestä. Samassa yhteydessä asiakkaalle olisi annettava lisätietoja antavan tahon yhteystiedot.

Säännösehdotuksen 5 momentin yksityiskohtaisissa perusteluissa lisätietoja antavina tahoina mainitaan esimerkinomaisesti asiakasmaksupäätöksiä käsittelevä kunnan yksikkö tai sosiaalityöntekijä. Kunnalla itsellään olisi mahdollisuus päättää mikä taho olisi tarkoituksenmukainen.

Tarkoituksenmukainen taho on juuri kunnassa asiakasmaksupäätöksiä käsittelevä yksikkö. Asiakasmaksuja käsittelevät yksiköt voivat ohjata asiakkaita sosiaalityön tai sosiaaliohjauksen asiakkaiksi silloin kun heidän tilanteessaan tarvitaan kokonaisvaltaista sosiaalihuollon ammatillista arviointia. Talentia ei hyväksy näiden tehtävien osoittamista lailla sosiaalityöntekijöille.

Sosiaalityöntekijät ovat tutkimusten mukaan voimakkaasti kuormittunut ammattiryhmä, joiden työmäärää on kevennettävä (ks. esim. Junnonen, Sanna-Riitta et. al: Sosiaalityöntekijöiden työn kuormittavuus ja siinä tapahtuneet muutokset vuosina 2000-

2012, Janus Vol 27 Nro 2, 2019; <https://journal.fi/janus/article/view/65729/41901>). Lisäksi on otettava huomioon sosiaalityöntekijöiden saatavuushaasteet. Osaamiseen nähden epätarkoituksenmukaiset uudet tehtävät eivät lisää ammatin houkuttelevuutta. Vastavalmistuneista sosiaalityöntekijöistä peräti kolmannes on ilmoittanut harkitsevansa alan vaihtoa (Landgrén Saana: Vastavalmistuneiden urapolut 2019. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia. ISSN 2242-3354).

13 § Muulta kuin Suomessa asuvalta perittävä maksu / Avgift av dem som inte är bosatta i Finland

14 § Tulojen, korvausten tai saamisten periminen kunnalle tai kuntayhtymälle / Uppbärande av inkomster, ersättningar eller fordringar till kommunen eller samkommunen

14 a § Viranomaisten tiedonsaantioikeus / Myndigheternas rätt att få upplysningar

15 § Muutoksenhaku / Ändringssökande

Talentia kannattaa esityksiä muutoksenhaun selkiyttämiseksi ja siten asiakkaiden oikeusturvan vahvistamiseksi.

Voimaantulo (alustava voimaantuloajankohta 1.1.2021) Ikraftträdande

Sillanaukee Päivi
Sosiaali- ja terveysministeriö

Terho Laura
Sosiaali- ja terveysministeriö